

Religion 2.0

Anders Thuvander

Du som är religiös och dessutom lättkränkt eller orubbligt bokstavstroende bör nog sluta läsa här. Jag vill inte missionera, bara diskutera och leka med tankar. Och att leka passar väl bra för en lekman som bara är allmänbildad inom det knepiga ämnet teologi.

Mekanismer

Det är mänskligt att tro på gudar, så mänskligt att det antagligen har funnits en massa varianter av gudstro och religioner så länge människan har funnits. Det måste betyda antingen att det finns tusentals gudar där ute eller att det finns mekanismer som gör oss mottagliga för att tro på gudar. Jag tycker att jag ser belägg för det senare alternativet, men det kan ju finnas andra orsaker också.

Det är alltså inte alls konstigt att det finns religioner. Det finns en massa mänskliga behov och även en del mindre trevliga mänskliga beteenden som på olika sätt kan förknippas med religion. Anledningen till att de blev så är antagligen att allt som inte kunde lösas med vanligt bondförnuft (eller jägarförnuft innan jordbruket uppfanns) blev religion. Nuförtiden finns vetenskap och experter på det mesta, så vad som är religion är inte längre självklart. Här har jag försökt göra en lista över några av de religiösa frågorna. Inom parentes har jag placerat frågorna där de hör hemma med ett lite modernare synsätt:

- Vi vill veta meningen med livet (filosofi).
- Vi vill veta hur världen och människan skapades (kosmologi, astrofysik, geologi, kemi, utvecklingslära mm).
- Vi vill ingå i en god gemenskap (politik, föreningsverksamhet, supporterklacken på sittplatsläktaren, Facebook mm).
- Vi vill straffa, omvända eller avgränsa oss från dem som är utanför vår gemenskap (politik, supporterklacken på ståplatsläktaren, fördomar, intolerans, populism, kolonialism, terrorism).

- Vi vill känna trygghet (rättsväsende, familj och vänner).
- Vi orkar inte följa alla förändringar i tillvaron (värdekonserveratism, nostalgi, apati).
- Vi vill ha vägledning om hur vi ska bete oss (etik, Magdalena Ribbings frågespalt mm).
- Vi vill veta vad som händer när vi dör (medicin, biologi, kretsloppskunnande mm).

Många av dessa frågor och behov är viktiga och bra medan andra är mindre lyckade. Därför kan religionen i bästa fall göra nytta, men samma nytta skulle man kunna få även om man inte kallade frågorna religiösa.

Det finns andra mekanismer också. Många barn brukar ju ha en låtsaskompis, så det är tydligen en fullt normal mänsklig drift att hitta på gestalter som vi kan ha en nära relation till. Jag är övertygad om att det i alla tider funnits barn med frånvarande fäder, så en hel del låtsaspappor har nog uppfunnits. De som vänder sig till sin låtsaspappa i vuxen ålder har tydligen lyckats bevara sitt barnasinne.

Även verkliga personer med någon speciell talang kan efter sin död av vissa fans upphöjas till en gudomlig status. Det har väl drabbat både Elvis och Jesus. Jag tror att båda dessa personer hade blivit förskräckta om de hade fått veta vilka egenskaper folk skulle komma att tillskriva dem efter deras död.

Våra hjärnor tycks vara förprogrammerade att hitta samband mellan olika saker som händer och att komma på förklaringar till varför det sker. Om vi ännu inte har hittat de vetenskapliga sambanden, eller om det inte ens finns några kopplingar, så hittar vi dem ändå. Det har säkert varit viktigt under människans utveckling att generalisera för att fatta någorlunda bra beslut. Men det är också den mekanismen som skapar fördomar, och som säkert har bidragit till att människan skapade gudar och andar och diverse småknytt när man inte hittade naturliga förklaringar till naturfenomen.

Mycket som händer orsakas av rena missförstånd. En del av missförstånden kan säkert ha påverkat religionshistorien. Att Jesus kallade sig "guds son" var

väl inte så konstigt. Det gör ju även hälften av dem som läser "Fader vår". Den andra hälften anser sig följaktligen vara guds döttrar.

Och Josef måste ha varit bra godtrogen när Maria skulle förklara för honom varför sonen hade ett utseende som avvek så starkt från hans eget. Exakt hur replikskiftet gick är det ingen som vet, kanske något i stil med detta. "Jo, alltså, det var liksom den helige anden som var här när du var bortrest." Då måste Josef ha blivit upprörd och kanske replikerat "Va, en helig fågel!?" Den tidens snickare var nog inte så mycket mer teologiskt skolade än vad en typisk snickare är idag, så han kunde ju inte veta så mycket om heliga andar. Dessutom hade ju Nya Testamentet inte kommit ut än. "Nej, det är mera som en vit rök, men jättehelig", fick kanske Maria dra till med. "Jamän då så", tycks den godtrogne snickaren ha svarat. "Om röken var så helig då måste allt vara helt OK."

Och även evangelisterna verkar ha accepterat den ganska krystade bortförklaringen. Jag tror inte att den skulle ha fungerat idag.

Makt och religion

Då har vi alltså några mekanismer för att religioner uppstår. En orsak till att de bevaras utan stora förändringar kan vara att det uppstår en ohelig allians mellan makt och religion. Det kan till och med vara så att vi kan tacka religionen för att det blev möjligt att skapa större samhällen och riken. Utan en gemensam religion skulle det nog ha varit svårt för forna tiders byhövdingar att regera över mer än något hundratal medlemmar. Undersåtar som tänker självständigt blir svårare att styra.

Symbiosen mellan makt och religion tycks fungera bäst med monoteistiska religioner. Det insåg redan den gamle egyptiske farao Akhenaton. Det är ju perfekt för en enväldshärskare att kunna hänvisa till en allsmäktig gud. Man får ju inte ifrågasätta någon av dem.

I bästa fall kan makten hänvisa till religionen för att undersåtarna inte ska göra dumheter. Det är illa nog eftersom makt och religion gemensamt kan

definiera vad som är dumheter. Men i värsta fall kan en politisk ledare använda religionen för att starta korståg eller andra heliga krig.

Gud eller sockerpiller

Tron hjälper till att bota sjukdomar. Det är vetenskapligt bevisat. Sen spelar det ingen roll om man tror på en religion, ett homeopatiskt utspätt naturläkemedel eller ett sockerpiller som utger sig för att vara medicin. Det här brukar ju kallas placeboeffekt. Den kan säkert också vara en bidragande orsak till att religioner finns kvar. De har ju läkande krafter. Men om det bara är dem du är ute efter kan du ersätta Gud med ett sockerpiller, eller ännu bättre ett sockerfritt piller. Socker har ju trots allt skadliga effekter. Det är väl det som är största fördelen med guden framför sockerpillret.

Uppgraderingen

Många av de stora religioner som finns i dag börjar bli lite till åren. Och de försök som gjorts i modern tid att hitta på nya har inte lyckats något vidare. Mitt förslag till uppgradering är att helt enkelt decentralisera alla religiösa behov och frågor och sprida ut dem till de områden där de egentligen hör hemma i ett modernt samhälle. Där finns redan experter, så när vi behöver stöd kan vi vända oss till dem som hanterar frågorna bäst. Präster och rabbiner brukar till exempel inte behärska astrofysik så bra. Inte ens enkel observationsbaserad astronomi har varit kyrkans starka sida. Det tror jag att gamle Galilei skulle ha hållit med mig om.

Men för dem som har studerat sin heliga bok fram- och baklänges och reciterat religiösa ramsor och sånger kan det kanske kännas lite tomt att plocka bort alla dessa texter. Därför har jag knåpat ihop några alternativ. Oftast har jag använt en existerande text som modell. Originalen är då markerat med grå text. Jag är uppväxt under en tid då Sverige hade en kristen statskyrka och har därför fått en viss inblick i kristna texter. Däremot har jag inte så djupa kunskaper om övriga religioners böner och andra texter. Därför blir de flesta av

mina referenser till den kristna läran, men skillnaderna mellan de stora religionerna som utvecklades i mellanöstern är ändå inte så stora.

Trosbekännelser

Många kristna tycker om att berätta vad de tror på. De brukar använda en ramsa skriven i första person pluralis, alltså i vi-form. Med "vi" menar man tydligen alla andra som tror likadant. Det blir lite av ett cirkelresonemang eftersom "vi" omfattar dem som tror på allt som räknas upp. När man då redan har bestämt vilka vi är borde inte texten tillföra något. Därför tycker jag att en trosbekännelse borde skrivas i jag-form i stället.

Jag har här listat några saker som jag tror på. Jag har inga planer på att rabbla listan i tid och otid. Den är bara tänkt som ett exempel för den som verkligen vill ha en egen trosbekännelse. Hitta gärna på din egen personliga lista. Du kanske bara vill göra smärre förändringar av den existerande protestantisk-kristna trosbekännelsen, till exempel att du är övertygad om att Jesus efter sitt jättekliv till himlen slog sig ned på Gud Faders vänstra sida. Om du är ensam om att tro på det sättet blir det ju nödvändigt att ändra till jag-form.

Men det finns andra texter också. Recitera gärna den gamla schlagertexten "Jag tror, jag tror på sommaren". Det är inte den sämsta trosbekännelsen.

<p>Trosbekännelse</p> <p>Jag tror att det inte finns någon gud.</p> <p>Jag tror att universum skapades av Big Bang och att jorden bildades av återvunnet material från slocknade stjärnor.</p> <p>Jag tror också att det är vi människor som har blivit det största hotet mot jorden och de varelser som bebor den. Jag anser att vi alla har ett ansvar för att förhindra att kortsiktigt ekonomiskt tänkande ska orsaka katastrofer.</p> <p>Jag tror också på demokrati, vetenskap, medmänsklighet och tolerans.</p>	<p>Trosbekännelsen</p> <p>Vi tror på Gud Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare.</p> <p>Vi tror ock på Jesus Kristus, hans enfödde Son, vår Herre, vilken är avlad av den helige Ande, född av jungfrun Maria, pinad under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begravnen, nederstigen till dödsriket, på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda, uppstigen till himmelen, sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida, därifrån igenkommande till att döma levande och döda.</p> <p>Vi tror ock på den helige Ande, en helig allmännelig kyrka, de heligas samfund, syndernas förlåtelse, de dödas uppståndelse och ett evigt liv.</p>
---	--

Det himmelska

Det är ju också många religiösa som vänder sig mot himlen. Vad som är himmel är en definitionsfråga. Men låt oss för enkelhets skull säga att allt som är minst 3 meter utanför jordens fasta yta är himmel. Det betyder att även långa människor måste vinkla blicken uppåt för att se mot himlen. Med den definitionen finns väldigt mycket intressant att studera i himlen, som galaxer och enstaka stjärnor, planeter och kometer. Och på litet närmare håll har vi moln, nederbörd, vindburna dammpartiklar och flygmaskiner. Men framför allt har vi de flygande djuren. Då känns det lite trist att de gammelreligiösa väljer att beundra osynliga himmelska väsen, som änglar, andar och gudar. Jag föreslår att vi ersätter hyllningsvisorna till dem med en hyllning till de himmelska va-

relser som vi faktiskt kan se. Insekter känns litet för lågt flygande för att få kallas himmelska även om fjärilar kan vara fantastiskt vackra. Och i valet mellan fladdermöss och fåglar kom jag fram till att de trevligaste himmelska varrelserna är våra fåglar. Här kommer därför en hyllning till fåglarna.

<p>Fåglarna Fåglarna som är i himlen, Härliga djur, vackra namn. De gör oss rika. Se och lyssna, såväl mot himlen som mot marken. Några smulor av bröd, ge dem idag, och förlåt dem, alla skator, som ibland kan bete sig lite störande. Och inled aldrig en spaning utan att kikaren är med. Ty då blir det rikare, och mäktigare och härligare. En bra stund. Jajamän.</p>	<p>Fader vår Fader vår som är i himmelen. Helgat varde ditt namn. Tillkomme ditt rike. Ske din vilja, såsom i himmelen så ock på jorden. Vårt dagliga bröd giv oss idag, och förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro, och inled oss icke i frestelse utan fräls ifrån ondo. Ty riket är ditt och makten och härligheten i evighet. Amen.</p>
---	--

Regler

Lagar och regler bör vara stabila, och kan inte ändras hur som helst. Alla förändringar bör föregås av noggranna utredningar. Därefter måste en majoritet godkänna ändringsförslaget. Om en enväldig person hittar på egna lagar kan det bli lite fel, även om tanken var god. Tänk dig en ordförande i en bostadsrättsförening som modifierar föreningens ordningsregler på egen hand. Hen måste naturligtvis vänta på årsmötets godkännande.

Samtidigt bör det inte vara alltför stor tröghet i förändringarna. Lagar och påbud måste ju följa med sin tid. Behåller man samma påbud i några tusen år kan man inte undvika att det hinner uppstå vissa nymodigheter som man inte kunde förutse när man skrev de gamla texterna.

Detta börjar bli besvärande tydligt beträffande kristendomens tio budord. Där finns till exempel inte en rad om hur man bör bete sig i trafiken eller på sociala medier.

Dessutom är texten inkonsekvent. Man får inte ha begärelse till sin nästas hustru. Detta är den enda av ens nästas partner som nämns i budorden. Det måste betyda att det är fritt fram för kvinnor och bögar att ha begärelse till sina nästas äkta män.

Samma inkonsekvens märker man i att bara ett av buden antyder en påföljd om man bryter mot det. Det kan säkert för många kännas lite obehagligt att texten innehåller ett hot. Den som missbrukar Guds namn kommer att bli straffad. Det finns dock ingen specifikation av straffets art. Det påminner lite om de förtäckta hot som den undre världen brukar framföra. Så du som har fällt en replik av typ "Å Gu' va snyggt!" borde kanske känna en viss oro för att du kan få ett besök av ett gäng av de grymmaste medlemmarna av Heaven's Angels, iförda sina vita lädervästar. De kanske ger dig en omgång så att du begriper att du inte ska säga det igen.

Eller så är straffet mindre fysiskt. Det finns ju ett politiskt parti som missbrukar namnet Krist genom att utan lov ha med det i sitt partinamn. De tycks ju ha straffats genom att nästan ingen röstar på dem.

Det värsta är ändå att budorden sanktionerar slaveri. I sista budet nämns först en tjänarinna och därefter "annat som tillhör din nästa". Det kan bara tolkas som att man ska acceptera att ens nästa äger en slav.

Det är alltså hög tid för en ny version.

Jag har inte haft möjlighet att tillsätta någon utredning innan jag satte ihop mitt försök till uppgradering. Den får därför ses som ett första utkast. Den är åtminstone modernare än den gamla texten. Egentligen är nog tio budord alldeles för få i vår komplexa tid. Jag har ändå behållit det gamla antalet eftersom det underlättar memoreringen när man har ett bud för varje finger. Där får man ändå ge litet cred till den gamla författaren för detta pedagogiska grepp.

10 budord

1. Du behöver inga gudar, men ha gärna några fredskämpar, filosofer, poeter och musikanter som husgudar. Om du ändå tycker att det är mysigt att be till gudar är det bara du själv som kan bestämma hur många och vilka gudar du ska ha.
2. Du ska inte missbruka någons namn eller på annat sätt utöva mobbing.
3. Ta det lite lugnt ibland.
4. Hedra dina föräldrar och andra äldre så att de får en värdig ålderdom.
5. Använd aldrig våld, och var försiktig när du kör bil eller gör annat som skulle kunna döda eller skada andra.
6. Var schysst mot alla dina partners och tänk på att ett nej alltid är ett nej.
7. Stjäl inte mer än du behöver för att mätta dig själv och dina närmaste, och utnyttja aldrig någons arbete till oskälig lön.
8. Ljug aldrig för egen vinning och bara om konsekvensen av sanningen är till skada. Undvik till exempel att såra din nästa i onödan.
9. Du ska inte ha begärelse till de naturresurser som vi har lånat av nästa och kommande generationer.
10. Respektera nästa generation, både egna och andras barn.

De 10 budorden

1. Du skall inga andra gudar hava vid sidan av mig.
2. Du skall inte missbruka Herrens, din Guds namn, ty Herren skall inte låta den bli ostraffad som missbrukar hans namn.
3. Tänk på vilodagen så att du helgar den.
4. Hedra din fader och din moder för att det må gå dig väl och du må länge leva i ditt land.
5. Du skall inte dräpa.
6. Du skall inte begå äktenskapsbrott.
7. Du skall inte stjäla.
8. Du skall inte bära falskt vittnesbörd mot din nästa.
9. Du skall inte ha begärelse till din nästas hus.
10. Du skall inte ha begärelse till din nästas hustru, ej heller till hans tjänarinna, ej heller till något annat som tillhör din nästa.

Förlåtelsen

Alla gör dumheter ibland. Att det finns högre makter som förlåter oss låter litet för enkelt. Vill man bli förlåten måste man förtjäna det. Och det är naturligtvis dina offer du måste visa att du förtjänar att förlåtas. Finns inga offer och inga materiella skador behövs ingen förlåtelse. Men om det var nära ögat kan du försöka att bete dig lite försiktigare i framtiden. Och om det bara var tanken som skenade iväg så är det helt i sin ordning. Det är vad du gör som räknas.

Om du av oförsikt, dumhet eller illvilja har skadat någon eller något kan den här ABC-listan kanske fungera bättre än att gå och bikta sig eller att läsa en bön.

- A) Akuta skador som ditt handlande medverkat till måste åtgärdas.
- B) Bekänn dina misstag för eventuella offer och berätta att du ångrar vad du gjort. Är du tillräckligt uppriktig kan de kanske förlåta dig.
- C) Se till att göra allt vad du kan för minimera skadan på lång sikt och för att inte liknande skador ska drabba andra.
Då kan du kanske lindra ditt samvete och förlåta dig själv också – om du inte råkar vara psykopat förstås, då har du förmodligen ingen behållning av eventuell förlåtelse.

Behovet av en gud

För dem som tror på en gud finns det mycket deras gud kan uträtta. Men behövs hen verkligen?

- Att en gud skapade världen skulle kunna förklara hur världen kom till – men vem skapade då gud? Och var bodde guden innan hen skapade himmel och jord? Hen kan väl inte ha bott i helvetet heller?
- En gud kan ge förlåtelse – men är det inte de som drabbats av dina misstag som ska förlåta dig? (se ovan).
- En gud kan ge oss regler för vad som är rätt och fel – men borde vi inte bestämma det själva genom våra valda politiker och ett kompetent rättsväsende?

- En gud kan lova oss ett liv efter detta – men för att kolla om det stämmer måste vi dö. Så borde vi inte koncentrera oss på det enda säkra livet, det som pågår nu, och se till att det blir så bra som möjligt?
- En gud kan belöna dem som gör gott och bestraffa dem som betar sig illa – men betyder inte det att en religion som påstår detta belönar själviskhet? Då gynnar vi oss själva varje gång vi gör något gott. En god människa borde inte själv behöva en belöning för att göra gott. Vi kommer alltså fram till att en icke religiös person som gör en god handling är en bättre människa än en religiös person som gör samma goda handling. Den förre handlar osjälviskt medan den senare kan se fram emot en belöning i nästa liv. Å andra sidan är ju ett religiöst svin lite bättre än ett ateistiskt svin. Den stackars religiöse uslingen riskerar ju dubbla straff, både i detta och nästa liv. Hur stor skillnaden blir mellan de båda svinen beror naturligtvis på om straffet enbart består av utebliven belöning eller om det innebär åttahundra gradens brännskador orsakade av vistelse i ett brinnande helvete under evig tid.
- Sorgen över en förlorad människa blir inte större eller mindre utan en gud. Och minnet av en människa försvinner inte om gud försvinner. Det är osannolikt att någon kan få ett evigt liv, men de flesta får ett jordeliv plus ett mannaminne.
- Livet blir inte mindre meningsfullt utan en gud. Om du tror på en allsmäktig gud kan det till och med vara tvärt om. Om man inte får ifrågasätta något, begränsas vår nyfikenhet och upptäckarglädje. Ni som tycker att världen är perfekt och färdigutforskad kan räcka upp en hand. De som har räckt upp handen kan möjligen få problem att hitta på något meningsfullt. Men jag ser inga händer i luften.
- Gudar kan ju också ställa till problem när människor med olika tro träffas. Vi borde därför kunna lägga våra eventuella gudar och religiösa föreställningar åt sidan när vi möts och acceptera andras tro om den inte skadar andra. Då kommer vi varandra närmare. Använd därför inte texten som du just nu läser för att slå någon i huvudet med. Om du som läser nu tycker att du har fått en bula i pannan av läsningen har du inte följt anvisningarna i första stycket.

Slutord

Jag har som sagt var inga planer på att missionera för att omvända gammelreligiösa till Religion 2.0. Det enda jag vill uppmana till är: Tänk själv och bestäm själv vad du vill tro på – så länge du inte gör något skadligt i din religions namn!

Den här lilla texten kommer knappast att vara ett hot mot dagens religioner. Och delvis slår jag in öppna dörrar. Jag kan trots allt glädjas åt att leva i ett land där man släppt kopplingen mellan religion och stat och att man tillåter religionsfrihet, alltså frihet från eller till valfri religion. Och faktiskt har en försiktig modernisering av religionen skett i många länder. Desto tråkigare är att det gått åt andra hållet i några andra länder, där mera extrema tolkningar börjar spridas alltmer, ofta med dödligt våld.

Jag avslutar med ett par tips som kanske skulle öka trovärdigheten hos den kristna religionen. Att gamla testamentet är gammalt är förvisso sant, men nog måste namnet ses som ett kraftigt understatement. Men för att acceptera att bibelns andra del är ett nytt testamente måste man ha en väldigt stark tro. Varför inte kalla delarna för ”Uråldriga testamentet” och ”Antika testamentet”

Det andra tipset är riktat till den som ansvarar för varumärke och grafisk profil hos den kristna religionen. Byt logotyp! Att ha ett antikt tortyr- och avrättningsredskap som logga känns bara så 0-tal. Det är också ganska motbjudande.